

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİNİN

ŞƏRQŞÜNASLIQ

JURNALI

JOURNAL OF

ORIENTAL STUDIES

OF BAKU STATE UNIVERSITY

1/2024

Bakı - 2024

***Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində
21 oktyabr 2021-ci il tarixində qeydiyyatdan keçmişdir
(Mətbu nəşrlərin reyestrinə daxil edilmə nömrəsi 4361)***

Baş redaktor:
akademik Rafael Hüseynov

Redaksiya heyəti:

BELLINGERİ GIAMPIERO

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, professor;
Venesiya Ka Foskari Universiteti, İtaliya

CƏLİLOV OQTAY

Filologiya elmləri doktoru, professor;
Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan

CHALİSOVA NATALIYA

Filologiya elmləri doktoru, professor;
Rusiya Dövlət Humanitar Universiteti, Rusiya

EKİCİ METİN

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, professor;
Ege Universiteti, Türk Dünyası Araşdırmaları
İnstitutu, Türkiyə

FİLİPPOV ALEKSANDR

Filologiya elmləri doktoru, professor;
Sankt-Peterburq Dövlət Universiteti, Rusiya

XƏNDAN AYDAN

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent;
Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan

JAVADİ HASAN

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, professor;
Kaliforniya Universiteti, ABŞ

KAZIMOV MEHDİ

Filologiya elmləri doktoru, professor;
Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan

QARADAĞLI VÜQAR

Filologiya elmləri doktoru, dosent;
Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan

QASIMOVA AİDƏ

Filologiya elmləri doktoru, professor;
Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan

LO MBAYE

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, professor;
Dyuk Universiteti, ABŞ

MANSOOR ASMA

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, professor;
İslamabad Beynəlxalq İslam Universiteti, Pakistan

MƏMMƏDOVA ƏSMƏTXANIM

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent;
Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan

NİKOLAYEVA MARIYA

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent;
Rusiya Elmlər Akademiyası, Rusiya

OCHİLOV OZODCON

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru;
Özbəkistan Dövlət Şərqsünaslıq Universiteti,
Özbəkistan

RƏSULOV ƏSGƏR

Filologiya elmləri doktoru, professor;
Milli Arxiv İdarəsi, Azərbaycan

RÜSTƏMOV RÜFƏT

Filologiya elmləri doktoru, professor;
Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan

SUFİZODA SHODİMAXAMMAD

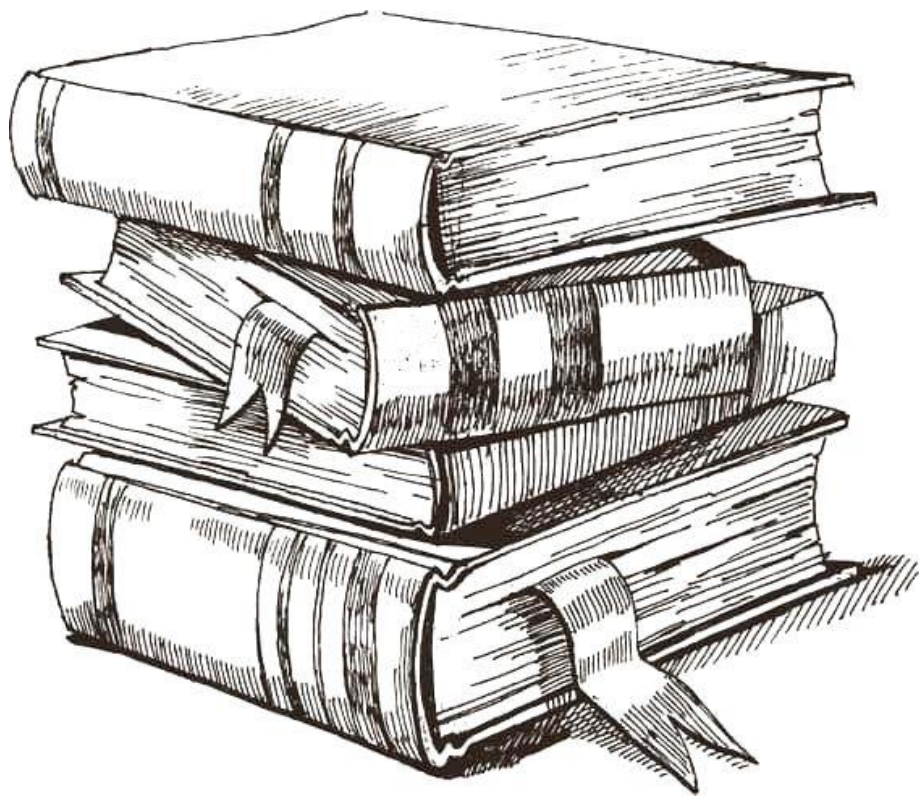
Filologiya elmləri doktoru, professor;
Tacikistan Respublikası Elmlər Akademiyası,
Tacikistan

TOBİA STEFAN

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, professor;
Strasburq Universiteti, Fransa

Bakı Dövlət Universitetinin **ŞƏRQŞÜNASLIQ** jurnalı/Journal of **ORIENTAL STUDIES** of Baku State University, № 1 (4), 2024. – 168 səh. Bakı, BDU, 2024.

OXUYACAQLARINIZ

ƏDƏBİYYATŞÜNASLIQ

DƏMİROVA Cəmilə

ƏRƏB NƏSRİNDƏ ŞÜUBİLİKLƏ BAĞLI MÜLAHİZƏLƏR

Considerations on shu`ubi in arabic prose

11

HÜSEYNOVA Dilbər

ƏRƏB ƏDƏBİYYATINDA MƏRSİYƏ JANRININ TARİXİ İNKİŞAFI VƏ ONUN PARLAQ NÜMUNƏLƏRİ

The historical development of the genre of lamentation in Arabic literature and its bright examples

20

HÜSEYNOV Rafael

HACI ZEYNALABDIN SHIRVANI'S LIFE COMPLETED IN TRAVEL

Hacı Zeynalabdin Şirvaninin səyahətdə tamamlanan ömrü

28

KARAHAN Mədinə

ƏHMƏD BƏY AĞAOĞLUNUN "SƏRBƏST İNSANLAR ÖLKƏSİNDƏ" ƏSƏRİNDƏ FƏRD VƏ CƏMİYYƏT MÜNASİBƏTLƏRİ

The Relationship between the Individual and Society in Ahmed Beg Aghaoglu's "In the Land of Free People"

61

ƏLİYEVƏ Nərmin

THE CONCEPT OF A UNIFIED HOMELAND IN THE POETRY OF MOHAMMAD-HOSSEIN SHAHRIAR

Məhəmmədhüseyn Şəhriyar yaradıcılığında vahid vətən konsepsiyası

67

AĞABƏYLİ Vüsalə

XX ƏSR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATINDA YENİ QADIN OBRAZLARI VƏ ONUN ŞƏRQ ƏNƏNƏSİ İLƏ ƏLAQƏSİ

New female images 20th century Azerbaijani literature and their relationship with Eastern literary tradition

74

DİLÇİLİK

HÜSEYNOV Rafael

GÖRKƏMLİ ALİMİN NƏSRİ BAŞ TUTMAMIŞ, MƏZMUNU GƏRƏKLİLİYİNİ İTİRMƏMİŞ, QAYIDIŞI FAYDALI TARİXİ ARAŞDIRMASI

A Historical Study by a Prominent Scholar: Unpublished, Still Relevant by Content and Worth Revisiting

87

CƏFƏR Əkrəm

QƏDİM TÜRK DİLLƏRİ ABİDƏLƏRİNDƏ FEİLİ SİFƏT VƏ FEİLİ BAĞLAMALAR

Verbal Adjectives and Verbal Conjunctions in the Monuments of the Ancient Turkish Languages

99

TƏRCÜMƏ NƏZƏRİYYƏSİ VƏ ÇEVİRMƏLƏR

ASLAN Aygün

**MƏHƏMMƏD İQBALIN URDU DİLİNDƏ OLAN ŞEİRLƏRİNDƏN
SEÇMƏLƏR**

Selections From Muhammad Iqbal's Poems in Urdu

145

TƏQDİMATLAR, RƏYLƏR, DƏYƏRLƏNDİRMƏLƏR

NURİYEVA Kəmalə

**ABBASQULU AĞA BAKIXANOVUN “TƏHZİBİ-ƏXLAQ” ƏSƏRİNİN
TƏKMİLLƏŞDİRİLMİŞ VƏ “MİRATU-L-CƏMAL” ƏSƏRİNİN İLK TAM
NƏŞRİ HAQQINDA**

On the Enhanced Edition of Abbasgulu Agha Bakikhanov's “Tahzibi-
Akhlag” and the First Complete Publication of “Miratu-l-Jamal”

159

APA7 qaynaqgöstərmə təlimatı

164

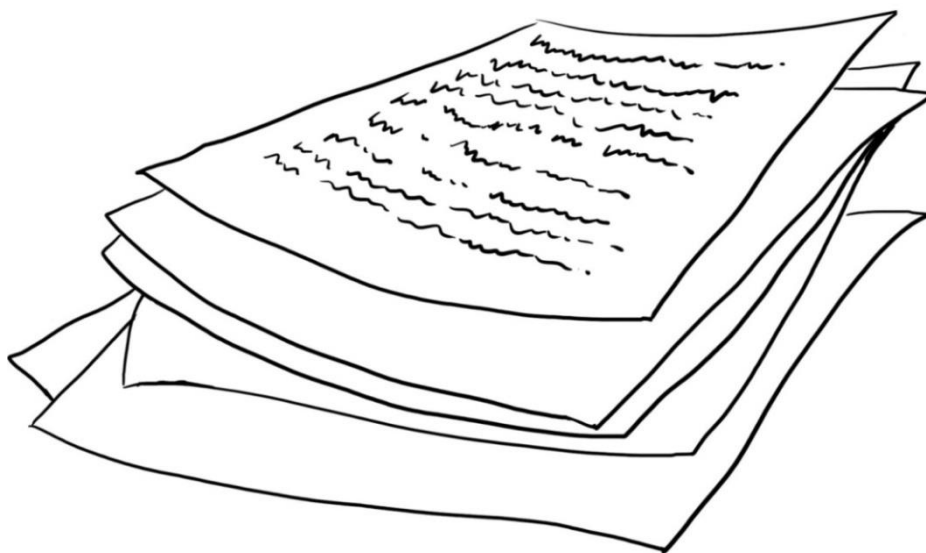
Nəsrə dair tələblər

166

Publication requirements

167

ТЭҚДІМАТЛАР, РӘЙЛӘР, ДӘҮӘРЛӘНДІРМӘЛӘР

UOT 82-1.512.162

**ABBASQULU AĞA BAKIXANOVUN “TƏHZİBİ-ƏXLAQ” ƏSƏRİNİN
TƏKMİLLƏŞDİRİLMİŞ VƏ “MİRATU-L-CƏMAL” ƏSƏRİNİN
İLK TAM NƏŞRİ HAQQINDA**

KƏMALƏ NURİYEVA*

Xülasə

Abbasqulu ağa Bakıxanov Azərbaycan maarifçiliyinin görkəmli nümayəndəsi, ensiklopedik biliyə malik alim, şair və tərcüməçi olmuşdur. Onun müxtəlif elm sahələrinə aid əsərləri ilə yanaşı, “Qüdsi” təxəllüsü ilə yazdığı bədii irsi də böyük əhəmiyyət daşıyır. “Təhzibi-əxlaq” və “Nəsihətlər” əsərləri gənclərin əxlaqi tərbiyəsinə xidmət edir. “Təhzibi-əxlaq” əsərinin yeni nəşri dörd əlyazma əsasında hazırlanmış və tam şəkildə Azərbaycan oxucusuna təqdim olunmuşdur. Tədqiqatçı Hədiyyə Zəhra Əhmədinin bu sahədəki işi Bakıxanov irsinin öyrənilməsinə mühüm töhfədir. Kitabda əsərin tərcüməsi, şərhləri, istifadə olunan şeirlər, dini mətnlər və atalar sözləri toplanmışdır. Eyni zamanda, Bakıxanovun “Miratu-l-cəmal” əsəri də ilk dəfə geniş şəkildə tədqiq olunaraq nəşr edilmişdir. Bu əsərin Şəbüstərinin “Gülşəni-raz”ına nəzirə olduğu göstərilir. Hər iki nəşr tədqiqatçılar üçün mühüm mənbədir və Bakıxanovun zəngin irsinin daha dərinədən öyrənilməsinə imkan yaradır.

Açar sözlər: Abbasqulu ağa Bakıxanov, “Təhzibi-əxlaq”, “Miratu-l-cəmal”, əlyazma, tərcümə

Azərbaycan maarifçiliyinin görkəmli nümayəndələrindən biri, böyük mütəfəkkir, istedadlı şair və tərcüməçi Abbasqulu ağa Bakıxanov, akademik Feyzulla Qasımzadənin qeyd etdiyi kimi, müasir Azərbaycan mədəniyyətinin banilərindən biridir. Azərbaycan elmi tarixşünaslığının əsasını qoyan Abbasqulu ağa Bakıxanov ensiklopedik biliyə malik şəxsiyyətlərin, yəqin ki, sonuncu nümayəndəsidir. Onun astronomiya, coğrafiya, tarix, filologiya, fəlsəfə, məntiq kimi müxtəlif elm sahələrinə aid qiymətli əsərləri günümüzə gəlib çatmışdır. Elmi inkişafa özünəməxsus töhfə verməklə yanaşı, onun “Qüdsi” təxəllüsü ilə Azərbaycan, fars və az sayda ərəb dillərində klassik Şərq poeziyasının müxtəlif janrlarında yazdığı bədii əsərləri də miras qalmışdır.

Abbasqulu ağa Bakıxanov Çar Rusiyasının Qafqaz ordusu baş komandanlığında və əlahiddə ordu korpusunda zabit olmuş və Şərq dilləri üzrə mütərcim kimi fəaliyyət göstərmişdir. Rusiyanın İran və Türkiyə ilə müharibələrində sülh danışıqları zamanı tərcüməçi olmuşdur. Əsərlərinin böyük hissəsi farsca olan Abbasqulu ağa Bakıxanov fars dilinin qrammatikasına dair “Qanuni-Qüdsi” əsərinin də müəllifidir. O, fars dilinin qrammatikasını sadə dildə öyrətmək məqsədilə bu əsərini dövrünə görə müasir üslubda yazmış, lakin klassik Şərq ənənələrinə sadıq qalaraq, bəzi misalları şeirlərlə və atalar sözləri ilə vermişdir. Abbasqulu ağa Bakıxanov, akademik Rafael Hüseynovun qeyd

* Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru; Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı muzeyi;
kamalanuriyeva999@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-0062-306X>

etdiyi kimi, "millət müəllimi" olan dahilərimizdəndir. Elə bu səbəblədir ki, gənclərin fars dilini rahat mənimsəməsi, dil biliklərini təkmilləşdirməsini düşündüyü kimi, onların tərbiyəsinə, əxlaqının zənginləşməsinə də öz töhfəsini vermişdir. Onun bu sahədə yazdığı iki əsəri məlumdur: "Təhzibi-əxlaq" və "Nəsihətlər". Birinci əsərini farsca yazmışdır və bu əsər onun fəlsəfəsini, cəmiyyət haqqında fikirlərini aydın şəkildə ifadə edir. İkinci əsər tədqiqatçılar tərəfindən "Təhzibi-əxlaq"ın azərbaycanca qısa xülasəsi hesab edilir. "Təhzibi-əxlaq" əsərini ilk dəfə Azərbaycan dilinə Məmmədəğa Sultanov tərcümə etsə də, bu işi sovet dönməində həyata keçirdiyindən müəyyən hissələri ixtisar etmək məcburiyyətində olmuşdur. Amma əsərin ilk nəşrində alimin kiçik qeydi vardır ki, "kitabda üç nöqtə (...) qoyulan yerlərdə ixtisarlar vardır (M. S.)" (Bakıxanov: 1984, 21). Bununla şərqşünas alim gələcək tədqiqatçılara ilk səhifədən, ilk sətirdən əsərə təkrar qayıtmaq ehtiyacı olduğunu işarələmişdir. Bakıxanov irsinin gələcək nəsil tədqiqatçıları əsərə düz 40 il sonra təkrar müraciət etdi. Onun "Təhzibi-əxlaq" əsəri bütün şəkildə, tam dolğunluğu ilə Azərbaycan oxucusuna təqdim edildi.

Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı muzeyinin dissertantı Hədiyyə Zəhra Əhmədi uzun illərdir Abbasqulu ağa Bakıxanovun irsini əsasən əlyazmalara müraciətlə tədqiq edir. Onun "Təhzibi-əxlaq"a müraciəti də bu tədqiqatlarının nəticəsidir. Bu əsərin tam şəkildə elmi-tənqidi mətninin tərtibi və Azərbaycan dilinə tərcüməsi Bakıxanov irsinin tədqiqatçılarına əvəzsiz töhfədir. Elmi-tənqidi mətn Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan dörd əlyazma nüsxəsi əsasında müqayisəli şəkildə tərtib edilib. Bu nüsxələr əsərin bu gün elm aləminə məlum olan yeganə əlyazmalarıdır.

Kitab Xəzər Universitetinin Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlının ön sözü ilə başlayır. Burada Abbasqulu ağa Bakıxanovun dövrü, həyatı və nəşr edilən əsər haqqında fikirlərinin xülasəsi yer alır. Daha sonra tərtibçilərin iş prosesi haqqında açıqlamaları və təşəkkürləri ifadə olunan giriş verilir.

Ümumilikdə kitab üç bölmədən ibarətdir. Birinci bölmədə Abbasqulu ağa Bakıxanovun tərcümeyi-halı, əsərləri haqqında məlumatlar əks olunub.

İkinci bölmədə isə əsərin Azərbaycan dilinə tərcüməsi səhifə sonu qeyd və izahlarla verilib. Tərcümə zamanı orijinal üsluba riayət olunması, müasir Azərbaycan dilində tam qarşılığı olmayan sözləri saxlayaraq səhifə sonunda açıqlanması nəşrin dəyərini bir qədər də artırır, oxucuda tərcümə deyil, orijinal əsəri oxuma təəssüratı yaradır. Bu hissədə kitabın tərcümə redaktoru filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Gülnar Əqiq Cəfərzadənin də üzərinə yetərincə məsuliyyət və görülən işə görə minnətdarlıq düşür.

Müqəddimə, 12 fəsil və xatimədən ibarət əsərin tərcüməsindən sonra tərtibçilər kitabına bir bölüm əlavə ediblər ki, bu hissəni "Təhzibi-əxlaq" üzərində ilk tədqiqat işi adlandırmaq olar. Belə ki, burada əsərdə adları çəkilən, şeirləri verilən şairlərin siyahısı, onlar haqqında qısa məlumat öz yerini tapıb. Eyni zamanda, əsərdə istifadə olunan şeir parçalarının həm farscası, həm Azərbaycan dilinə tərcüməsi və müəllifini göstərən cədvəl, əsər boyu istifadə edilən Quran ayələri, hədislər, atalar sözləri toplanıb. Bir yerə toplanmış şeirlərə əsasən demək olar ki, Abbasqulu ağa Bakıxanov klassik Şərq şeirini – Mövlananın, Sənainin, Hafizin və b. yaradıcılığını yetərincə dərinlən bilmiş və fəlsəfi, etik fikirlərinin təsdiqi üçün onların kəlamından məharətlə faydalanmışdır. Əsərdə təqribən 70 şeir vardır və onların 23-nün müəllifi Bakıxanov özüdür.

Kitabda əsərin farsca orijinalı ilə yanaşı, farsdilli oxucu üçün tərtibçilərin əlyazma üzərində apardıqları iş barədə informasiya, Abbaqsulu ağa Bakıxanovun həyat və fəaliyyəti, əsərləri haqqında ensiklopedik məlumatlar da yer almışdır.

Abbasqulu ağa Bakıxanovun oxucuya məlum olan “Təhzi-bi-əxlaq” əsərinin təkrar, təkmil nəşri ilə yanaşı, onun az dəyəri olmayan, Azərbaycan filologiya elminə adı və çox kiçik fraqmenti məlum olan daha bir əsəri də işıq üzünə görüb. “Miratu-l-cəmal” (“Gözəllik güzgüsü”) adlanan bu əsər Abbasqulu ağa Bakıxanovun fəlsəfi-irfani məsnəvisidir. Firidun bəy Köçərli “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” əsərində Bakıxanovdan bəhs edərkən “Miratu-l-cəmal”ı müstəqil əsər kimi təqdim edir. AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan Bakıxanovun bir neçə əsərinin toplusu olan əlyazmasının əvvəlində yalnız suallar hissəsinin çapı tədqiqatçılarda onun müstəqil əsər olmadığı, şeirlərinin külliyyatının adı olması qənaətini yaradıb. Lakin Hədiyyə Zəhra Əhmədinin çoxillik axtarışları, uzun və zəhmətli əməyi nəticəsində mütəfəkkirin bu fəlsəfi əsəri də gün üzünə çıxıb. Elm aləminə məlum olan hələlik bir əlyazma nüsxəsi İran Milli Sənədlər Mərkəzində qorunub saxlanır və bir cüng içərisindədir. Tədqiqatçı əsərin sadəcə elmi-tənqidi mətnini nəşr etdirməmiş, eyni zamanda, müəyyən araşdırmalar aparmışdır.

Kitab Əhmədinin ön sözü ilə başlayır. Burada müəllif əlyazma üzərində iş apardıqdan sonra Bakıxanovun bu əsərini də, “Kəşfu-l-qəraib” kimi, Mirzə Məhərrəm Məriz Qarabaği ilə müştərək yazdığı qənaətinə gəlir. O, bu fikrinin isbatı üçün müxtəlif mənbələrə müraciət etmişdir. Kitab ümumilikdə iki bölmədən ibarətdir və birinci bölməsi ayrıca tədqiqat işidir. Burada Abbasqulu ağa Bakıxanovun tərcümeyi-halı, əsərləri, təxəllüsü haqqında məlumat verilir, mütəfəkkirin yaradıcılıq üslubu, özündən əvvəl yazılmış əsərlərdən bəhrələnməsi, “Miratu-l-cəmal” haqqında bəzi araşdırmalar, əlyazmanın paleoqrafik və orfoqrafik xüsusiyyətləri təqdim edilir.

Klassik Şərq şeirində ənənəvi üslublardan biri sual-cavab yazı şəklidir. Abbasqulu ağa Bakıxanov da “Miratu-l-cəmal” məsnəvisində bu üslubdan istifadə etmişdir. Əsərdə suallar Abbasqulu ağa Bakıxanovun, cavablar Mirzə Məhərrəm Məriz Qarabağinin dilindən verilir. Ənənəyə uyğun olaraq sualları ustad, cavabları tələbə verməlidir. Tədqiqatçı apardığı araşdırmalar nəticəsində bu qənaətə gəlmişdir ki, Abbasqulu ağa Bakıxanovun bu məsnəvisi Şeyx Mahmud Şəbüstərinin “Gülşəni-raz” məsnəvisinə nəzirədir (bənzətmə). Əhmədi kitabın birinci bölməsində hər iki məsnəvinin müqayisəsini də aparır. Onun apardığı araşdırmalardan belə qənaətə gəlmək olar ki, cavablar Mirzə Məhərrəm Mərizin adından təqdim edilsə də, onları nəzmə çəkən Abbasqulu ağa Bakıxanovdur və əsərin əsas müəllifi odur.

İkinci bölmədə isə məsnəvinin hissələrinin Azərbaycan dilində qısa xülasəsi və nəsrə tərcüməsi verilmişdir. Əsərin orijinal mətni ilə yanaşı, Azərbaycan dilində olan birinci bölmə – Hədiyyə Zəhra Əhmədinin tədqiqatları da fars dilində təqdim edilir. Azərbaycanda əlyazmaların nəşri ənənəsinə uyğun olaraq həm orijinal mətnin, həm də tərcümənin bir kitabda yer alması hər iki əsəri tədqiqatçılar üçün daha əlçatan edir, Bakıxanov irsinin gələcək araşdırmalarında həm Azərbaycan, həm də İran alimlərinin işini asanlaşdırır.

Hər iki kitab Xəzər Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən Mövlana Ədəbi-Fəlsəfi Araşdırmalar İnstitutunun dəstəyi ilə işıq üzünə görüb. Abbasqulu ağa Bakıxanov yaradıcılığının oxuyucusu, irsinin tədqiqatlarının daimi izləyicisi olaraq hər iki əsərin farsca orijinal mətnini hazırlayan, Azərbaycan dilinə tərcümə edib izahlarla zənginləşdirən tərtibçilərə və Şimali Azərbaycanın dil üslubu və ləhcəsinə uyğunlaşdıran tərcümə

redaktoruna təşəkkürü özümə borc bilirəm. Hər iki əsər Abbasqulu ağa Bakıxanovun 230 illiyinə dəyərli hədiyyədir.

QAYNAQLAR:

1. Bakıxanov, Abbasqulu. (1984). *Seçilmiş əsərləri*. Bakı: Yazıçı.
2. Bakıxanov-Qüdsi, Abbasqulu ağa. (2024). *Təhzibi-əxlaq*. (Fars dilində orijinalı, Azərbaycan dilində tərcüməsi və şərh). Tərcümə, şərhlər və redaktor: Hədiyyə Zəhra Əhmədi, Şəhram Oromi, Gülnar Əqiq Cəfərzadə. Bakı: Apostrof-A.
3. Bakıxanov-Qüdsi, Abbasqulu ağa. (2024). *Miratu-l-cəmal*. (Fars dilində orijinalı, şərh, Azərbaycan dilində nəsrə xülasə tərcüməsi). Tərcümə, şərhlər və redaktor: Hədiyyə Zəhra Əhmədi, Şəhram Oromi, Gülnar Əqiq Cəfərzadə. Bakı: Apostrof-A.

On the Enhanced Edition of Abbasgulu Agha Bakikhanov's "Tahzibi-Akhlag" and the First Complete Publication of "Miratu-l-Jamal"

KAMALA NURIYEVA**

Summary

Abbasgulu Agha Bakikhanov was a prominent representative of Azerbaijani enlightenment, a scholar with encyclopedic knowledge, a poet, and a translator. Alongside his works in various fields of science, his literary heritage, created under the pseudonym "Qudsi," holds significant importance. His works "Tahzibi-Akhlag" and "Nasihatlar" are aimed at the moral education of the younger generation.

The new edition of "Tahzibi-Akhlag" has been prepared on the basis of four manuscripts and is presented to the Azerbaijani reader in its complete form for the first time. The research conducted by Hediya Zahra Ahmadi is an important contribution to the study of Bakikhanov's legacy. The book includes the translation of the work, commentaries, poetic excerpts, religious sources, and proverbs used in the text.

In addition, Bakikhanov's work "Miratu-l-Jamal" has also been thoroughly studied and published for the first time. It is noted that this work is a nazira (literary imitation) of Shabustari's "Gulshan-i Raz." Both publications serve as valuable sources for researchers and contribute to a deeper understanding of Bakikhanov's rich heritage.

Keywords: *Abbasgulu Agha Bakikhanov, "Tahzibi-Akhlag", "Miratu-l-Jamal", manuskript, translatoon*

** PhD in Philosophy; National museum of Azerbaijani Literature named after Nizami Ganjavi; kamalanuriyeva999@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-0062-306X>

**Об усовершенствованном издании произведения Аббаскули ага Бакиханова
«Тахзиби-ахлаг» и первом полном издании произведения «Мирату-ль-джамаль»**

КЯМАЛЯ НУРИЕВА***

Резюме

Аббаскули ага Бакиханов был выдающимся представителем азербайджанского просветительства, ученым с энциклопедическими знаниями, поэтом и переводчиком. Наряду с его трудами в различных областях науки, большое значение имеет и его художественное наследие, созданное под псевдонимом «Кудси». Его произведения «Тахзиби-ахлаг» и «Насихатлар» направлены на нравственное воспитание молодежи.

Новое издание «Тахзиби-ахлаг» подготовлено на основе четырех рукописей и впервые представлено азербайджанскому читателю в полном виде. Исследование Хедиьи Захры Ахмеди является важным вкладом в изучение наследия Бакиханова. В книге собраны перевод произведения, комментарии, использованные поэтические тексты, религиозные источники и пословицы.

Кроме того, произведение Бакиханова «Мирату-ль-джамаль» также впервые подробно исследовано и издано. Отмечается, что оно является назирой на «Гульшани-раз» Шабустари. Оба издания представляют собой ценные источники для исследователей и способствуют более глубокому изучению богатого наследия Бакиханова.

Ключевые слова: Аббаскули ага Бакиханов, «Тахзиби-ахлаг», «Мирату-ль-джамаль», рукопис, перевод.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 25.07.2024
Çара qəbul tarixi: 09.09.2024
Çap olunma tarixi: 22.10.2024

*** Кандидат философских наук; Национальный музей Азербайджанской Литературы имени Низами Гянджави; kamalanuriyeva999@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-0062-306X>